

Koers houden in de beste traditie

Over vooruitgang en nieuw optimisme

Kerdijklezing *Alexander Pechtold*

INTRO

Dames en heren,

Mijn ouders leerden mij
een simpele regel.
Laat de wereld beter achter dan die was,
zodat onze kinderen en kleinkinderen
het weer beter kunnen krijgen
dan jij.

De verantwoordelijkheid
voor je gezin,
je kinderen
en je omgeving,
die stond voor mijn ouders
centraal.

Dat optimistische
en eenvoudig idee van vooruitgang
is voor mij
een belangrijke leidraad geworden
in de politiek.

In deze lezing
leg ik een aantal periodes
naast elkaar.

We gaan 100 jaar
terug in de tijd
Naar 1900.
Naar het optimistische tijdperk
van Arnold Kerdijk.

En van daaruit
naar het pessimisme
in de jaren twintig.

Ik schets u de parallellen
tussen die tijd
en de decennia
na de Tweede Wereldoorlog.
Ook die kenmerken zich
door eerst optimisme
en later pessimisme.

Mijn stelling luidt:
we hebben behoefte
aan nieuw optimisme.

In het politiek-maatschappelijke debat
vandaag de dag
domineert het pessimisme.

Vooruitgang is niet meer mogelijk.

Onze kinderen krijgen het slechter
dan wij.

We moeten vooral
houden wat we hebben.

En dat herverdelen.

TERUG NAAR KERDIJK

Hoe was dat
in de tijd van Kerdijk,
eind negentiende eeuw?

De Nederlandsche Bell-Telefoon Maatschappij
opent in 1881
in Amsterdam
het eerste openbare telefoonnetwerk.

Nu heeft iedereen
een smartphone of een tablet,
maar Bell moest het toen doen
met slechts 49 abonnees.

De nieuwe communicatie-
en transportmogelijkheden
zijn het product
van de industriële revolutie.

Ook in de scheepvaart
gaan de ontwikkelingen snel.
Hout en zeil
worden vervangen door ijzer,
staal,
scheepsschroeven
en stoommachines.

We kennen de romantische scene
van Leonardo DiCaprio en Kate Winslet
op de plecht.
De beelden
van het moedig doorspelende orkestje
als het schip op een ijsberg loopt.

De *Titanic* als machtig modern wonderschip,
symbool van vooruitgang,
is op weg van Southampton
naar New York.

De periode rond de eeuwwisseling van 1900
wordt wel gezien
als de eerste golf
van globalisering.

De havens in China en Japan
gaan open
of opnieuw open.

De Europese landbouw
krijgt concurrentie
uit Amerika.

Er is volop economische groei.

De verdeling van welvaart
is uiterst scheef.

De omstandigheden
waarin de arbeiders moeten werken,
zijn
- zelfs volgens de normen van toen -
onmenselijk.

Niet voor niets is *Oliver Twist*
van Charles Dickens,
- voor het eerst verschenen in 1837 -
een *best seller* gebleven.

Kinderarbeid wordt als normaal gezien.
In Nederland
wonen de turfstekers
in armoedige lemen hutjes.

Die sfeer
zie je ook terug in de kunst.
Vincent van Gogh
werkt in 1885
nog in het Brabant van mijn familie

en schildert de donkere gezichten
van de *Aardappeleters*.

Het is ook de tijd
van Karl Marx
en het eerste deel
van zijn *Das Kapital*.

Uitgegeven in 1867
in Londen,
tot op de dag van vandaag
een inspiratiebron
van onze premier.
Aldus De krant van wakker Nederland...

In de Nederlandse politiek
vormt de grondwetswijziging van 1848
de basis
voor de parlementaire democratie.

Aan het einde
van de negentiende eeuw
heeft een grote meerderheid
van Europese landen
een grondwet.

Na de burgerrechten
- het afschaffen van kinderarbeid
en de privileges van de adel -

krijgen politieke rechten
geleidelijk aan gestalte.

Een politieke tijd,
dat is het tijdperk
waarin Arnold Kerdijk leeft en werkt,
een periode van vooruitgang
en *vertrouwen* in vooruitgang.

Het is het tijdperk
van het ontstaan
van politieke stromingen
en partijen.

Een tijd ook
vol weerstand
tegen de vooruitgang.

Conservatieven
verzetten zich
tegen de modernisering
van politieke verhoudingen.

Revolutionairen
kunnen niet wachten
politieke en sociale rechten
voor iedereen toegankelijk te maken.

Kerdijk
en zijn sociaalliberale geestverwanten,
verenigd in de Vrijzinnig-Democratische Bond,
zien de gevaren van beiden.

Tussen de klippen
van revolutie
en conservatieve reactie
houden de vrijzinnig democraten
het schip van staat op koers

Het schip van staat..
u kent de campagneposter
van de bond.

Opvallend detail:
het schip
is een 17^e-eeuws schip,
waarmee ook een gevoel
van nationale identiteit wordt uitgedrukt.

Een identiteit die gekenmerkt wordt
door een handels-
en ondernemersgeest.
De blik gericht op de wereld.

Dat schip heeft
een stip op de horizon.

- De conservatieven
vrezten van alles.
- De socialisten
predikten revolutie.
- De sociaalliberalen op hun beurt
vechten voor politieke
en sociale rechten,
uitbreiding van het kiesrecht
en het recht op onderwijs.

De stip op de horizon is vooruitgang:

- politiek,
- sociaal
- en economisch.

Als kunsthistoricus
vind ik het fascinerend te zien
dat de cultuur van vernieuwing
ook zichtbaar is
in de kunst.

In het tweede en derde kwart
van de negentiende eeuw
is de kunst onhelder,
onduidelijk.

Het zijn de weinig fantasierijke neo-stijlen
die domineren.

Dat verandert
aan het eind van de 19^e eeuw.

De schilderijen
van het impressionisme
en de Art Nouveau
laten optimistische,
vrolijke beelden zien.
Vrolijke vrouwen,
uitbundige feesten,
spetterende kleuren
en nieuwe vormen.

De naam impressionisme,
ontleend aan een schilderij
van Claude Monet:
Impression, soleil levant.

Impressie, zonsopgang.
De zon
als stip op de horizon
in de mistige haven
van het Le Havre.

Van Gogh
laat de donkere boerengezichten achter zich
en vertrekt naar het licht
en de zonnebloemen
van Zuid-Frankrijk.

DONKERE JAREN '20

In 1917 volgt de kroon
op de vooruitgangsbeweging
van de negentiende eeuw:
de pacificatie.
Invoering van het algemeen kiesrecht
en het einde van de schoolstrijd.

Na de Eerste Wereldoorlog,
in de jaren twintig,
is dat vertrouwen in vooruitgang
plotseling verdwenen.

Zelfs de kunst wordt donker,
zwaarmoedig,
abstract.

De jaren van groei en globalisering,
uitbreiding van het kiesrecht
en verbetering van de toegang
tot het onderwijs
zijn voorbij.

Het zicht op de toekomst verdwijnt.

Wat nu?

Wat was er verloren gegaan?

Het kortste antwoord daarop:
een vertrouwen in vooruitgang.

Daarvoor in de plaats
komt een vrees voor verlies.
Een cultuur
van excellentie en vernieuwing,
maakt plaats voor een cultuur
van verheerlijking en nostalgie.

De Spaanse liberaal en filosoof
José Ortega y Gasset
analyseert dit voor Europa
in zijn klassieke essay
De opstand der horden
uit 1930.

In tijden van materialistische overvloed
bepaalt de massa
van gemiddelde mensen
de politieke richting
van de samenleving.

Die massa wil consumeren
en houden wat ze hebben.
Het zijn verwende burgers
die nergens meer naar streven,
geen doel of opdracht in het leven hebben,
zegt hij.

Gevolg:

lethargie en barbarij tieren welig.

Voor het functioneren
van een democratie
en een samenleving
moet er perspectief zijn
op vooruitgang.
Op een betere toekomst.

Ja,
een stip op de horizon.

En daarvoor is noodzakelijk,
hoe profetisch van Ortega y Gasset,
een
- u raadt het al -
verenigd Europa.

Ik citeer:

*“De wereld vandaag
lijdt aan een zware demoralisering die,
naast andere symptomen,
zich manifesteert
in een rebellie van de massa,
en zijn oorsprong heeft
in de demoralisering van Europa...”*

*Europa is er niet langer zeker van
dat zij regeert,
noch is de rest van de wereld
er zeker van
dat zij wordt geregeerd.”*

Einde citaat.

De economische crisis
van de jaren '30
moest nog om zich heen grijpen.

Er is dan nog sprake
van materialistische overvloed
en technologische ontwikkeling.

Maar de vernieuwingsdrang,
zoals die rond de eeuwwisseling
wél aanwezig was,
is er in Europa niet meer.

Dat optimisme
is noodzakelijke brandstof
- voor progressieve politiek,
- voor een democratie
waarin mensen vertrouwen hebben,
- voor de ontwikkeling
van mensen zelf.

Zonder een uitdagende toekomst,
blijven we hangen in het heden
en wordt het verleden geïdealiseerd.

Ligt daar
een overeenkomst met vandaag?

Is dat wat we op dit moment
weer meemaken?

Zijn we nu in onze tijd,
een tijd van economische crisis,
maar ook van *Ipads*,
flatscreens
en goedkope vliegtreinen naar Barcelona,
Milaan en Parijs
het vertrouwen in vooruitgang verloren?

Weten we
welke koers we moeten varen
als we *niet* weten
waar de stip op de horizon
zich bevindt?

NAOORLOGSE PERIODE

Ik kom daar zo op,
maar eerst
nog eens terug in de tijd.

De naoorlogse periode
van de wederopbouw.

Tussen 1948 en 1958
voert een rooms-rode coalitie
de AOW in
en wordt de Bijstandswet voorbereid.

Na de crisis van de jaren dertig,
is de politiek het eens:
de overheid
dient een stevige rol te spelen
in de sociaaleconomische ordening
van het land.

Aan de toppen
van de politiek-maatschappelijke zuilen
staan de leiders,
die handjevat de vormgeving
van de verzorgingsstaat bepalen.

De gestage groei
van welvaart en werkgelegenheid
biedt de arbeiders
voorlopig voldoende perspectief.

Kent u nog de zwart-wit beelden
van *Alleman*,
de film van Bert Haanstra uit 1963,
over het alledaagse leven
in het verzuilde Nederland?

Gezinnen,
uitgerust met picknickmand en al,
die hun auto
langs de kant van de snelweg parkeren
om te kijken
naar de andere langsrijdende auto's.

De eerst file moest nog ontstaan.
Mensen zijn tevreden
met de toenemende welvaart.

Niet lang na Haanstra's film
slaat de stemming om.
Vooral bij de jongere generatie.

Zij willen meer
dan het gemak van de auto,
de wasmachine
en het huis met de centrale verwarming.

Hun verlangen
gaat over individuele ontplooiing.
Over emancipatie.
Over democratisering.
Over zeggenschap.

De jaren zestig en zeventig
zijn niet zo zeer een revolutie,
geen opstand,
maar een bevrijding
van hiërarchie en discipline.

Rock 'n Roll,
provo,
vernieuwing
en experimentele kunst.

In die maatschappelijke context
wordt D66 opgericht
als partij die strijdt
tegen politieke verstarring
en de hegemonie van de regenten.

D66 wil het individu
democratische zeggenschap geven.

Is dat revolutionair?

Misschien,
omdat vernieuwing en zeggenschap
bevochten moeten worden
tegenover de besturende elite.

Mensen willen vooruit.
Politieke en maatschappelijke organisaties
willen mensen vooruit helpen.

Sesamstraat,
ontstaan in 1969
in de Verenigde Staten,
is een educatief programma
om kinderen in achterstandswijken
van hun leerachterstand af te helpen.

Ik begrijp dan ook de kritiek
van de Democraten
op Mitt Romney
als hij voorstelt *Big Bird*,
onze Pino,
weg te bezuinigen.

Begin jaren zeventig
komt Sesamstraat
ook naar Nederland.
Het programma maakt deel uit
van een cultuur van verheffing
en ontwikkeling.

De televisie is nog relatief nieuw
in onze huiskamers
en kinderprogramma's
zijn educatief
en maatschappelijk geëngageerd.

De Fabeltjeskrant
geeft commentaar
op de Nederlandse politiek
en maakt later
met figuren uit het Derde Dierenbos
de multiculturele samenleving zichtbaar.

Barbapapa,
oorspronkelijk uit Frankrijk,
bekritiseert de milieuvervuiling
in de wereld.

Linkse hobby's,
zal een zekere collega zeggen...
...maar voor mij als liberaal
gaat het om engagement,
ontplooiing
en emancipatie.

Die gehele periode
van 1945 tot 1980
is net als de tijd rond 1900,
een periode van vooruitgangsgeloof.

Velen hebben het gevoel
daarin ook mee te doen.
Mensen gaan er op vooruit.

Jaar in,
jaar uit.

- in inkomen,
- in het werk dat ze doen,
- in de vrijheid die ze kunnen genieten.

En hun kinderen
gaan het ook weer beter krijgen
dan zichzelf.

Die verwachting is een zekerheid.

WAAR ZIT NU DE VOORUITGANG?

Vanaf ongeveer 1980
komt daar een einde aan.

Het is de tijd van de oliecrises.

Van Lubbers,
Thatcher,
Reagan.

Ook nu weer de vraag,
zoals in de jaren twintig:
wat ging er verloren?

Het antwoord is kort gezegd:
vertrouwen in vooruitgang.
Net als in de jaren twintig.

Politieke discussies gaan
- uitgezonderd een korte opleving
in de jaren negentig -
niet meer over de verbeelding
van de toekomst,
maar over de zorgen voor morgen.

Politieke debatten
gaan over een stapje terug doen.

- We moeten bezuinigen
op de verzorgingsstaat,
want die wordt door de vergrijzing
onbetaalbaar.

Het moet een stapje minder.

Waar zit dan de vooruitgang?

- Bij de bestrijding
van criminaliteit en terrorisme
zijn bevoegdheden van politie en justitie
verruimd.

Ten koste van onze grondrechten,
en onze privacy.

Het moet een stapje minder.

Ook hier de vraag:

Waar zit dan de vooruitgang?

- De klimaatverandering

is een serieus internationaal vraagstuk,
maar wordt op dezelfde manier behandeld
als vergrijzing en veiligheid.

Met doemscenario's.

Als we niet, dan...

Het moet een stapje minder

met consumptie

en economische groei,

terwijl de oliesjeiks

aan het langste eind trekken.

Waar zit dan voor mensen

de vooruitgang?

In een speciale bijlage

rapporteerde *The Economist* onlangs

over de wereldwijd toegenomen ongelijkheid

sinds de jaren tachtig.

Een zekere mate

van inkomensongelijkheid

is goed voor de economie,

stimuleert dat mensen en bedrijven

beter presteren,

maar het liberale tijdschrift
stelt dat de ongelijkheid
een niveau heeft bereikt
dat inefficiënt en slecht is
voor de economische groei.

In de Verenigde Staten
krijgen de allerhoogste inkomens
nu vijf keer meer
van het nationaal inkomen
dan dertig jaar geleden.

Het belangrijkste probleem is
dat de sociale mobiliteit geremd wordt.
Dat wil zeggen
dat mensen door goed onderwijs
en hard werken
de kans hebben op te klimmen.

Niet voor niets
was de positie van de middenklasse
het belangrijkste thema
bij de Amerikaanse presidentsverkiezingen.

In Europa
zijn de inkomensverschillen
niet zo snel toegenomen
als in de Verenigde Staten.

Hier zit het probleem
bij het stokken
van de sociale mobiliteit.

Als je ouders laag zijn opgeleid
- heb je zelf minder kansen
in het onderwijs ,
en dus op arbeidsmarkt en woningmarkt,
- je leeft ongezonder
- en je gaat eerder dood
dan je leeftijdsgenoten.

Van gelijke kansen is geen sprake.

Ouders hebben het idee verloren
dat hun kinderen
het als vanzelfsprekend
beter gaan krijgen dan zij.

De ophef bij de middengroepen
over de inkomensafhankelijke zorgpremies
is ook daaruit te verklaren:
onzekerheid over de toekomst
terwijl de lasten
steeds hoger worden.

Kansen moet je zelf pakken.
Met het verdwijnen
van vertrouwen in de toekomst

lijkt ook het besef te verdwijnen
dat mensen daar zelf
verantwoordelijk voor zijn.

In het optimisme
van de jaren zestig
spaarden ouders
op de zilvervlootrekning
voor de opleiding
van hun kinderen.

Hoe anders is dat nu.

Een generatie van sparen
en investeren in de toekomst
is vervangen door een generatie
van lenen en consumeren.

Wordt de volgende generatie
er een van louter aflossen?

De *Nike*-schoenen
en *iPhone*
lijken nu belangrijker
dan de opleiding van morgen.

Dat is de culturele uitdrukking
van een verlies aan vertrouwen.

HOUDEN WAT WE HEBBEN vs. NIEUW OPTIMISME

Houden wat we hebben.

Dat lijkt de pessimistische politieke slogan van deze tijd.

Links conservatisme

wil de oude verzorgingsstaat behouden.

Met spelregels uit de vorige eeuw.

Rechts conservatisme

neemt het niet zo nauw

met de vrijheden van mensen.

Beide leggen het probleem

vooral *niet* bij zichzelf.

In deze crisistijd

is de zondebok

al snel gevonden:

Europa.

Maar de wereld verandert.

De machtsverhoudingen

tussen de continenten verschuiven.

Er is optimisme:

- In het ondernemende Verre Oosten.

- In het zelfbewuste Latijns Amerika

dat met Brazilië een rol in de wereld opeist.

- En zelfs in delen van Afrika,
die groeien.

De Europese politiek
speelt nauwelijks meer een rol
in de verbeelding van de toekomst.

Politiek is crisisbeheersing geworden,
management van actuele problemen.

Zonder verbeelding van de toekomst
verdwijnt het idealisme
en wordt,
zoals in de jaren twintig,
een nihilistische cultuur dominant.

Op 21 september
ontspoorde een *facebook*-feestje in Haren
op een beschamende manier.
De moderne communicatietechnologie
kan mensen bij elkaar
én in beweging brengen.

Maar zie het verschil
tussen Haren
en de Arabische Lente,
waar *facebook* en *twitter*
ook een mobiliserende rol speelden.

De Arabische jongeren
hadden een missie,
eisten democratie en gelijke rechten.

De jongeren in Haren
leken ook in opstand.
Maar waartegen?

Er was geen doel,
geen idealisme.
Haren was leeg.
Vernielen als consumentistisch vermaak.

Nederland en Europa
hebben behoefte
aan nieuw optimisme,
aan een nieuwe koers
naar een nieuwe stip op de horizon.

Dat Brazilië
en China groeien,
geeft ons nieuwe kansen.

Groene groei,
al lang geen utopie meer,
is een waardevolle uitdaging.

Nieuwe technologie
geneest ziekten

en geeft onze kleinkinderen
nu nog onvoorstelbare mogelijkheden.

XS4All

is nog geen twintig jaar geleden
de eerste internetprovider
het Nederlandse publiek
toegang biedt tot het internet.
Nu is internet
niet meer weg te denken
uit ons leven.

De kiemen van vooruitgang bestaan.
Die moeten wij tot bloei brengen.
De wereld beter achterlaten
dan hij nu is.

TWEE PIJLERS

Twee vuurtorens
wijzen de koers vooruit.

Het zijn de pijlers
waarop nieuw optimisme kan ontstaan:
toponderwijs
en een verenigd
en democratisch Europa.

Dat zijn geen willekeurige beleidsthema's,
het zijn de pijlers
van zeggenschap:
zeggenschap over het eigen,
individuele leven
en zeggenschap
over het gemeenschappelijke leven
op ons continent.

Mensen hebben het gevoel
de greep op de toekomst
te zijn kwijt geraakt.

Mensen willen meer te zeggen krijgen
over het eigen leven
en over de richting
van de samenleving.

Alleen zo kunnen mensen
ook weer vertrouwen hebben
in vooruitgang.

Op die twee pijlers van zeggenschap
- het individuele en het gemeenschappelijke –
staat het ideaal
van radicale kansengelijkheid
voor iedereen,
ook voor toekomstige generaties.
Dat is de stip op de horizon.

(Onderwijs)

De eerste pijler,
- onderwijs,
wetenschap
en vaardigheden -
vormt de brandstof
voor het zelfbewuste individu
dat vooruit wil.

Ons gerafelde onderwijsstelsel
is niet goed genoeg meer.

Het is
te weinig vernieuwend,
te massaal,
te bureaucratisch
en te weinig uitdagend.

Er staat nog
een generatie leraren voor de klas
die door de kinderen wordt uitgelegd
hoe het digibord werkt.

De Bosatlas is prachtig,
maar wij gebruiken de *Tomtom*,
Google-maps
en *Google-earth*.

De automobilist
met autopech in Frankrijk,
gewend aan zijn *Tomtom*,
maakt dan ook een wereldvreemde indruk
als hij de ANWB vertelt
dat hij bij het plaatsje *Sortie* staat...

De moderne samenleving
vraagt om nieuwe vormen van onderwijs
en omgaan met kennis,
maar wel met gevoel
voor balans en traditie.

Naast de balans
tussen kennis en vaardigheden,
tussen moderniteit en traditie,
is een tweetal waarden
van belang.

De allerbelangrijkste is:
kansen geven aan iedereen.
Onderwijs moet toegankelijk zijn
en vooral de mogelijkheid bieden
om het beste uit je zelf te halen.

Geen andere barrières bij de poort
dan de selectie van talent,
geen barrières voor doorstroming
als talent later zichtbaar wordt.

Ten tweede:
er moet respect zijn
voor verschil in talent.

Met bewondering
kijk ik naar de vakman
met de gouden handjes.
Die trots is op zijn werk.
Die weet wat hij kan
en waar hij het wint
van de academicus.

Puik beroepsonderwijs
op alle niveaus
is daarom net zo belangrijk
als topwetenschap
en universitaire studies.

In Europa
geven de verzorgingsstaten
ongeveer 25% van het nationaal inkomen uit
aan sociale zekerheid en zorg.
Aan onderwijs slechts 5%.

De kosten voor zorg en pensioenen
stijgen bovendien razendsnel
door de vergrijzing.

Vrijheid en zeggenschap
voor mensen zelf
is er als zij vol zelfvertrouwen
en met kennis,
vaardigheden
en vakbekwaamheid
in het leven staan.

De hervorming
van de Europese welvaartsstaten
moet daarop gericht zijn:
minder inkomensverzekering
en meer kansengelijkheid
door toponderwijs.

Dat betekent ook
levenslang kans
op onderwijs en training.
Ook voor de oudere
die omgeschoold wil worden
voor een nieuwe uitdaging.

Jezelf op ieder moment in het leven
opnieuw kunnen uitvinden
en daar vooral zelf regie op hebben.
Zelf zeggenschap.

Europa dreigt een continent
van renteniers te worden,
met weinig perspectief op vooruitgang.

Niet investeren in onderwijs,
zoals het nieuwe kabinet van plan is,
is met de rug
naar de toekomst blijven staan.

(Europa)

Voor vooruitgang,
en dat is de tweede pijler van zeggenschap,
hebben we ook Europa nodig.

Van begin af aan
is Europa meer
dan een pragmatisch samenwerking.
Het was het antwoord
op vernietigend nationalisme
en het schild
tegen het communisme.

De geleidelijk vormgegeven Europese markt
zorgde voor handel
en een toename van welvaart.

Ik zat voor de televisie
toen de Muur viel.

In 1987 reisde ik
als jonge student naar Polen
voor de bruiloft van een vriend.
Met de bus naar Warschau.

Ik vond het angstaanjagend
om langs de torens en schijnwerpers te rijden.
Dwars door het niemandsland.
Ik zag de grijze armoede,
de treurige leegte.

Vorig jaar was ik er weer:
de terrasjes,
de hippe winkels
en toeristen.
Wat een verschil.

Na de val van de Muur
is alles uit de kast gehaald
om de Oost-Europese landen
deel te laten uitmaken
van de Europese droom
van vrijheid en democratie.

De euro werd ingevoerd
als symbool
van onze gemeenschappelijke welvaart.

Met uitzondering
van de oorlog in voormalig Joegoslavië
is Europa een succesverhaal.

De Nobelprijs voor de Vrede,
ja die is terecht.
Maar het tekent Europa
dat er geharrewar is
over wie hem in ontvangst mag nemen.

Kissinger wist niet
wie te bellen.
Het Nobelcomité weet niet
aan wie de prijs uit te reiken.

Europa laat
met alle toppen
van de afgelopen twee jaar,
vooral één ding zien:
verdeeldheid.

Wie krijgt wat?
Wie moet wat betalen?

Premier Rutte had
- en heeft -
geen behoefte aan Europese vergezichten.
Hij wil geen macht overdragen.
Punt.

Maar hoe zit het
met de macht van de burgers?
Met hun zeggenschap?

Europa wordt nu bestuurd
door de grillen
van de financiële markten.

De handige jongens
in de *dealingrooms*
van de financiële instellingen
hebben meer invloed
dan Henk en Ingrid.
En zelfs meer
dan Mark en Angela.

En wie controleert
het ondoorzichtig overleg
van nationale regeringsleiders
in de Europese Raad?

Op die afspraken
hebben noch de nationale parlementen,
noch het Europese parlement
voldoende controlemacht.

Alleen een sterk Europa
kan de teugels
van de sociaaleconomische ontwikkeling

weer in politieke
en democratische handen nemen.

Komende maand
moeten de regeringsleiders
belangrijke besluiten nemen
over verdere integratie van Europa.

De voorstellen zijn vooral technocratisch.

Natuurlijk moet er een bankenunie komen,
en een betere coördinatie
van de begrotingen van de lidstaten.

Maar waar is het ideaal
van een Europese democratie
waarin Europese burgers,
u en ik,
zeggenschap hebben?

Een citaat:

*“De Europeaan kan niet leven
tenzij aan boord
van een grootse en verenigende onderneming...”*

*Maar,
zoals ook altijd al gebeurde
in het proces van de natievorming,
de vereniging van Europa*

*wordt tegengewerkt
door de conservatieve klasse.”*

Dat is geen citaat van vandaag,
maar van alweer
José Ortega y Gasset,
uit 1930 dus.

Europa zit gevangen.
Toen al.
En nu weer.

Gevangen
tussen conservatieve krachten
en Brusselse technocraten.

De conservatieven
zijn als de dood
nationale macht uit handen te geven.

De technocraten
hebben geen antwoord
op de legitimizeitscrisis van het Europa.

Kiezers zijn terecht chagrijnig.
Hebben terecht het gevoel
dat ze minder te zeggen hebben gekregen.

De jaren zestig
gingen over autonomie en zeggenschap.
Tegenwoordig mogen
geïndividualiseerde burgers
per *sms* stemmen
voor de *Voice of Holland*
of het talent met de *X-factor*.

Ze mogen commentaar geven
op de actualiteit
via *twitter* en *facebook*.

Maar daadwerkelijke zeggenschap
over de richting
van hun directe leefomgeving,
Europa,
is er nauwelijks.

Onze moderne
en overvloedig beschikbare communicatietechnologie
verbindt ons met de wereld,
maar we weten niet
wat we met de wereld aan moeten.

Aan het eind
van de negentiende eeuw
opende de telefoon de wereld.

Nu sluiten we ons zelf op
in ons eigen gelijk
achter mobiele schermpjes
en laptops.

Nieuw optimisme
heeft nieuw en modern idealisme nodig.

Dat is er ook.
De kiemen ervan bestaan.
Kijk naar de G500,
de vernieuwingsbeweging van jongeren
die de oude politiek beu is.

Hun programma gaat over onderwijs,
werk en pensioen.
Kortom,
over de toekomst van jongeren.

Omdat teveel bestaande politieke partijen
vooral de belangen
van ouderen behartigen.
Houden wat we hebben.

En als zelfs dat niet goed genoeg is,
organiseren ouderen zich
in nieuwe organisaties.
Kijk naar 50PLUS.

Een generatieconflict dreigt.
Terwijl het diezelfde generatie van ouderen is
die de aanjager was
van het optimisme
tijdens de wederopbouw.

Tegen hen zou ik willen zeggen:
werk in diezelfde geest mee
aan de toekomst.

En de jongeren roep ik op
om zich te bemoeien
met de toekomst van Europa.

Zoals jongeren
met behulp van de sociale media
in de Arabische Lente
demonstreerden voor vrijheid
en democratie.

Europa heeft ideeën van intellectuelen nodig
én passie en betrokkenheid
van vooroplopende jongeren.

Meer dan een half miljoen
Europese studenten
studeren in een ander Europees land.

Hoe jammerlijk is het dan
als in het gekibbel over de begroting
de Erasmusbeurzen sneuvelen,
terwijl de landbouwlobby in Brussel
nog meer subsidies eist.
En krijgt.

Het zijn ook de jongeren
die de Europese identiteit uitvinden.
Dertig jaar geleden
was het nog een avontuur
om naar Spanje met vakantie te gaan.

Nu gaan ze
even tussendoor
een weekend stappen in Berlijn
of shoppen in Londen.

Alle Europese steden
lijken in zekere zin op elkaar.
De pleinen en historische steegjes,
het is allemaal herkenbaar
als je onze steden vergelijkt
met Singapore,
Sydney
of New York.

Er is een Europese cultuurgeschiedenis.
De Europese identiteit bestaat
net zoals de Nederlandse identiteit bestaat.

En tegelijkertijd
verschilt de Italiaan
net zo van de Nederlander
als de Fries van de Limburger.

En zoals de Fries
met de Limburger
is verbonden
- politiek,
en sociaal-economisch -
zo is ook
de toekomst van de Europeaan
alleen als een gemeenschappelijke toekomst denkbaar.

Met Europa
verliezen we niet onze identiteit,
we krijgen er iets bij.

De Amerikaan uit Texas
lijkt niet
op de Amerikaan uit New York,
maar ze delen
de *American Dream*.

SLOT

Terug naar het heden.

Het nieuwe kabinet

wil bruggen slaan.

Helaas is de belangrijkste vergeten:

de brug van het heden

naar de toekomst.

Zonder zicht op de toekomst

faalt de politiek.

Dat is de belangrijkste les

van Kerdijk.

Net als toen

moet die brug naar de toekomst

gebouwd zijn

op de pijlers van zeggenschap:

zeggenschap over het eigen leven

en democratische zeggenschap

over ons gemeenschappelijke leven.

Dan ontstaan nieuwe kansen.

Dan ontstaat nieuw optimisme.

Mijn partij

werd in de jaren zestig opgericht

om oude instituties omver te werpen

en de macht van bestaande elites te breken.

Er is nu een Europese beweging nodig
die ten strijde trekt
tegen het conservatisme
van nationale leiders
en Brusselse technocraten.

Het is alleen
met een nieuw,
democratisch perspectief op vooruitgang
dat we het Europese schip
tussen de klippen
van links en rechts pessimisme
kunnen laten varen
naar een optimistische toekomst.

Dank u wel.